

2. Ананкіна Т.М., Чорнозуб Л.В. Гармонізація кримінального права держав-членів Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Серія: Кримінальне право та процес. 2022. № 1. С.160-165.
3. Хавронюк М.І. Європеїзація кримінального права: про що йдеться? *Європеїзація кримінального права України*: матеріали міжнар. наук. конф., що відбулася 19 груд. 2024 р. / [редкол.: Ю. А. Пономаренко (голова) та ін.]; Коміс. з питань прав. реформи при Президентові України [та ін.]. Харків: Право, 2025. С.15-21
4. Навроцький В.О. Від якого спадку нам не слід відмовлятися та українізація європейського кримінального права. *Європеїзація кримінального права України*: матеріали міжнар. наук. конф., що відбулася 19 груд. 2024 р. / [редкол.: Ю. А. Пономаренко (голова) та ін.]; Коміс. з питань прав. реформи при Президентові України [та ін.]. Харків: Право, 2025. С.70-75.
5. Задоя К. Основи європейського кримінального права: навч. посібник. Одеса: Фенікс, 2024. 828с.
6. Directive (EU) 2024/1385 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence. URL.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1385&q id=1729367822631> (дата звернення: 02.10.2025).
7. Горпинюк О.П. Криміналізація кіберпереслідування у світлі гармонізації КК України до «acquis ЄС» Європеїзація кримінального права України: матеріали міжнар. наук. конф., що відбулася 19 груд. 2024 р. / [редкол.: Ю. А. Пономаренко (голова) та ін.]; Коміс. з питань прав. реформи при Президентові України [та ін.]. Харків: Право, 2025. С.164-169
8. Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, підписаного Україною 28 жовтня 2015 року. (Додатковий протокол ратифіковано із заявою Законом №2589-IX від 20.09.2022). URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-15/print (дата звернення: 02.10.2025).
9. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA. URL.: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32017L0541> (дата звернення: 02.10.2025).
10. Смирнова К., Монасєнко А. Роль практики Суду ЄС у наблизненні законодавства до права ЄС. Юридична газета. 2025. URL.: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/rol-praktiki-sudu-es-u-nablizhenni-zakonodavstva-do-prava-es.html>

Грицан О.А., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

ЛІКВІДАЦІЯ МІНІСТЕРСТВА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ЯК ПРОЯВ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ В ДЕРЖАВНІЙ ЕКОЛОГІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ

Однією з необхідних умов реалізації державної політики в тій чи іншій сфері є функціонування стабільної системи відповідних органів державної влади. Сказане не є винятком і щодо державної політики у сфері охорони довкілля та раціонального природокористування. На жаль, впродовж років незалежності профільне міністерство у сфері охорони навколишнього природного середовища зазнавало постійних реорганізацій, а також переформатувань у системі підпорядкованих органів.

У липні 2025 року сталася, без перебільшень, найсуперечливіша з таких реорганізацій. У її результаті діюче на той момент Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів було ліквідоване шляхом об'єднання його з Міністерством аграрної політики та Міністерством економіки [1]. У результаті було створено Міністерство економіки, довкілля та сільського

господарства України (Мінекономіки), яке, згідно чинного законодавства, на сьогодні є головним органом у системі органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки; лісового та мисливського господарства; земельних відносин, землеустрою, використання та охорони земель. Поряд з цим, Мінекономіки традиційно забезпечує формування та реалізує державну політику економічного та соціального розвитку, зовнішньої торгівлі, державну промислову політику, державну цінову політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, та ряд інших повноважень, які мають доволі віддалений стосунок до екологічної сфери. Фактично в Україні створено орган державної влади, який навряд чи має аналоги в світовій практиці щодо монополізації багатьох несумісних функцій.

Необхідність існування самостійного міністерства у сфері охорони довкілля довгий час вважалося незаперечним фактом у теорії екологічного права, а також у практиці державного управління України та зарубіжних держав.

Спеціалізований орган комплексного державного управління охороною довкілля вперше був створений ще задовго відновлення української незалежності - у 60-их роках минулого століття. До цього завдання забезпечення раціонального використання природних ресурсів покладалися на галузеві міністерства та відомства, які реалізовували державну політику у промисловій сфері, внаслідок чого охорона природи завжди відходила на другий план, або ж повністю ігнорувалася заради задоволення господарських інтересів. Важливу роль у екологізації державного управління відіграло посилення уваги наукової спільноти до кричущих проблем, зумовлених виснажливим природокористуванням, а також діяльність Українського товариства охорони природи. У результаті в червні 1960 р. на рівні УРСР було прийнято закон, покликаний комплексно врегулювати відносини охорони довкілля і використання природних ресурсів - «Про охорону природи Української РСР». Функція контролю за здійсненням заходів щодо охорони природи і раціонального використання природних багатств, а також нагляд за додержанням правил по охороні природи в республіці законом покладалася на Державний комітет Ради міністрів УРСР по охороні природи, створений в 1967 р. Незважаючи на існуючі недоліки його правового статусу, сама ідея створення такого органу на той момент була надзвичайно прогресивною. Доречно згадати, що в низці зарубіжних країн такі спеціалізовані органи запрацювали лише через кілька років (Міністерство навколишнього природного середовища Канади – 1971 р., Агентство охорони довкілля США – 1970 р., Міністерство навколишнього середовища Франції – 1971 р. та ін.). Таким чином в організаційній системі державного управління вперше з'явився орган влади, основною метою якого стало забезпечення охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування. У дещо видозміненому вигляді він проіснував до розвалу СРСР.

Починаючи з 1991 року провідним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів стало Міністерство охорони навколишнього природного середовища України. Впродовж тридцяти п'яти років це міністерство періодично реорганізовували, до його складу періодично приєднували, або ж навпаки, відокремлювали ті чи інші структурні підрозділи, які, як правило здійснювали галузеве управління щодо окремих природних ресурсів або об'єктів. Відповідно, кілька разів також змінювалася його назва: Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Проте практично весь цей час (за винятком недовгого періоду існування Міністерства енергетики та захисту довкілля) воно функціонувало як головний орган виконавчої влади, для якого забезпечення реалізації екологічної функції держави було першочерговим завданням.

Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [2] серед завдань для вдосконалення та розвитку державної системи природоохоронного управління закріплюється: укріплення інституційної спроможності щодо планування, моніторингу та оцінки ефективності впровадження екологічної політики; розмежування функцій з охорони навколишнього природного середовища та господарської діяльності з використання природних ресурсів; забезпечення чіткого розподілу повноважень у сфері охорони навколишнього природного середовища на державному, регіональному та місцевому рівнях. При цьому першим етапом досягнення цілей державної екологічної політики (до 2025 року) передбачалася стабілізація екологічної ситуації шляхом закріплення змін у системі державного управління, які відбулися шляхом реформування системи державного екологічного управління, імплементації європейських екологічних норм і стандартів. Зазначено також, що інституційну спроможність центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, буде посилено шляхом реформування та удосконалення державного управління і наближення природоохоронного законодавства до екологічного права ЄС. При цьому в стратегії екологічної політики України не йшлося про доцільність об'єднання в одну трьох окремих інституцій, які забезпечують формування і реалізацію державної політики в сфері екології, економіки та агросектору.

Аналіз досвіду організації екологічного управління європейських держав свідчить про функціонування в більшості з них самостійного міністерства з охорони довкілля. Такі міністерства можуть володіти повноваженнями, пов'язаними із зміною клімату, сталим розвитком, альтернативною енергетикою. Однак охорона довкілля та забезпечення раціонального використання природних ресурсів для них залишається основним завданням. Єдиним винятком можна вважати Швецію, де з 2023 року діє Міністерство клімату та підприємництва. При цьому варто зважати, що законодавство Швеції допускає наявність кількох керівників для одного міністерства, залежно від напрямків роботи. Міністерство клімату та підприємництва Швеції очолює два міністри: Міністр енергетики, бізнесу та промисловості та Міністр клімату та навколишнього середовища.

Проти об'єднання економічного і екологічного блоку в рамках одного міністерства категорично висловилися представники громадськості. МБО «Екологія-Право-Людина» напередодні ухвалення рішення про ліквідацію було оприлюднено заяву [3], де від імені представників громадянського суспільства, екологічних організацій та наукової спільноти було висловлено вимогу відмовитися від планів ліквідації Міндовкілля та забезпечити його інституційну незалежність. Проте це звернення до уваги взят не було.

Сказане свідчить, що рішення про ліквідацію приймалося без врахування власного існуючого історичного досвіду, досвіду європейських держав, а також думки представників наукової спільноти та природоохоронних організацій. Новостворене Мінекономіки володіє широким переліком повноважень (близько 570 пунктів), які завжди вважалися непоєднуваними в рамках одного міністерства. Через главу Мінекономіки уряд буде спрямовувати роботу низки центральних органів виконавчої влади природоресурсного спрямування, серед яких - Державне агентство лісових ресурсів, Держгеонадра, Держводагентство, Державна екологічна інспекція, Держгеокадастр, Агентство меліорації та рибного господарства. За таких обставин питання домінування економічних інтересів над екологічними у процесі реалізації державної політики стає як ніколи актуальним.

Існування окремих самостійних міністерств у сфері економіки, охорони довкілля та сільського господарства забезпечувало баланс між економічним зростанням і сталим розвитком. Тому створення Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України видається суто кон'юнктурним рішенням, яке навряд чи покращить екологічне управління, та в кінцевому результаті може вкрай негативно вплинути на стан довкілля і природокористування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2025 р. № 903. Урядовий кур'єр. 2025. 24 лип. (№ 149).
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2697-19> (дата звернення: 03.10.2025)
3. Заява щодо неприпустимості ліквідації окремого Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України. МБО «Екологія-Право-Людина». URL: <https://epl.org.ua/announces/zayava-shhodo-neprypustymosti-likvidatsiyi-okremogo-ministerstva-zahystu-dovkillya-i-pryrodnyh-resursiv-ukrayiny/> (дата звернення: 03.10.2025)

**Гуд А.М., к.ю.н.,
доцент кафедри філософії, права та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
м. Київ**

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ КЛАСИЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальність даної теми стосується не лише юридичної площини, а й соціально-економічної динаміки сучасної України – особливо в умовах реформ, воєнного стану та зміни підходів до прав власності.

У традиційній українській правовій доктрині інститут спільної сумісної власності (як безвизначеної частки співвласності) займав важливе місце. Його широке застосування пов'язувалось насамперед із сімейними правовідносинами, а також із залишками радянської системи майнових зв'язків.

Інститут спільної сумісної власності має глибоке історичне коріння, яке сягає ще римського приватного права, хоча в його класичному вигляді він сформувався у радянський період, набувши ознак «соціалістичної кооперативної власності» в умовах колективного ведення господарства та одержавленої економіки.

У цивільному законодавстві СРСР (зокрема Цивільний кодекс УРСР 1963 року), спільна сумісна власність була закріплена переважно як особлива форма майнових відносин між подружжям. У статті 22 цього кодексу зазначалося, що майно, нажите подружжям під час шлюбу, є їхньою спільною сумісною власністю [1]. Власне тоді було закладено уявлення, що подружжя – це єдність інтересів, тому й визначення часток у спільному майні є недоцільним.

Причини актуальності цієї конструкції в радянський період були суто ідеологічними та господарськими:

– Колективізм як соціальна цінність вимагав форм, які виключають індивідуалізм у майнових правах;

– Відсутність приватної власності в класичному значенні звужувала варіанти розпорядження;

– Подружжя розглядалося не як два правосуб'єкти з окремими майновими інтересами, а як «одиниця соціалістичного побуту».

Таким чином, інститут спільної сумісної власності набув значення правової фіксації родинної єдності в межах офіційної доктрини. Його широке застосування поширювалось також на селянські господарства, побутові кооперативи, окремі трудові колективи – де домінувала ідея колективного володіння.

Після проголошення незалежності України і з прийняттям Конституції 1996 року [2] та Цивільного кодексу [3] 2003 року, було здійснено крок до приватизації та індивідуалізації